שפות בישראל / חורף תשע"ב

הבנה והבעה

1. המנהיגים שאפו להפוך את העברית לשפה העיקרית של היהודים בארץ משתי סיבות:

א. סיבות אידיאולוגיות - רצון ליצור עם אחד, הדובר לשון אחת ומשתייך לתרבות אחת-מדיניות של "כור היתוך".

ב. סיבות של נוחות - שתהיה שפה משותפת לכל הקהילות הלשוניות בארץ.

2. **א.** השפות הובאו במאמר לפי מספר המשתמשים בהן. הסדר הוא מן הכבד אל הקל: מהעברית המדוברת ביותר בישראל ועד לשפת הסימנים, שפה המשמשת את הקבוצה הקטנה ביותר.

ב.

	עברית	ערבית	רוסית	אנגלית	אמהרית
מספר הדוברים	כ- 6,000,000	כ-1,400,000	כ-1,000,000		40,000
מעמד השפה	שפה רשמית נפוצה ביותר	שפה רשמית שנייה	חלק מההודעות הרשמיות מתפרסמות בה מאז שנות ה- 90.	השפה הזרה הראשית	שפת דיבור של הקהילה האתיופית
מקומה במערכת החינוך	רוב הלימודים נלמדים בשפה.	יש מערכת חינוך ממלכתית בשפה.	ניתן להיבחן בה בבחינות רשמיות של מערכת החינוך.	נלמדת כמקצוע חובה מכיתות ג'-ד'.	ניתן להיבחן בה בבחינות רשמיות של מערכת החינוך.
השימוש בשפה בערוצי השידור	מתנהלים בה ערוצי השידור הממלכתיים והציבוריים.	יש ערוצי שידור ציבוריים וממלכתיים.	יש ערוצי שידור ברוסית.		יש ערוצי שידור בשפה. "קול ישראל" משדר שעות אחדות ביום בשפה.

© כל הזכויות שמורות לז' חזן 02-6513582, אין להעתיק לצלם או לשכפל בכל אמצעי שהוא.

ג. ארגון המידע באמצעות טבלה **ממקד** את הקורא, מסייע **להשוות** בין פרטי המידע, **להתמצא** בהם **ולשלוף** בקלות את הנתונים הנדרשים.

3. א. בשנים הראשונות לקום המדינה היה מאמץ להפוך את העברית לשפה העיקרית, לכן הוטלו הגבלות על שימוש בשפות המוצא של העולים; אך המדיניות השתנתה ושירותים שונים של מוסדות המדינה ניתנים בשפות העולים, כמו כן ישנה אפשרות להיבחן בשפות שונות.

דוגמה לביסוס:

"ע"פ המדיניות החדשה... למשל במשרד הקליטה הם זכו לשירות ברוסית ובאמהרית. פקידים ששירתו עולים דוברי רוסית, קיבלו שיעורים ברוסית" (שורות 37-35)

ב. שאלת הערכה וביקורת

המדיניות המאפשרת לעולים חדשים לקבל שירותים בלשון מוצאם היא מדיניות חיובית. כשמתַקשרים עם עולה חדש בלשונו הוא מרגיש פחות זרות ופחות ניכור. ההשתלבות בארץ קלה יותר כי הוא מבין שמתחשבים בו וחפצים בטובתו, וכך גם מאפשרים לו קליטה הדרגתית. מלבד זאת הוא יכול לפנות לכל משרדי הממשלה בכוחות עצמו בלי להזדקק למלווה שיתרגם לו את זכויותיו וחובותיו. תקשורת ישירה עם המוסדות מדויקת יותר וחוסכת עגמת נפש ואי הבנות. אמנם עקב המדיניות החדשה נדחית השלטת השפה העברית בקרב העולים, אך החובה להתחשב בהם ולא להכאיב להם חשובה ממנה.

4. ההבדל בין היחס של מדינת ישראל כלפי האנגלית כיום לבין היחס אליה בתקופת המנדט הבריטי הוא: בתקופת המנדט הבריטי הייתה האנגלית השפה הרשמית בישראל לצד העברית והערבית, כל מסמך פורסם בשלוש שפות, אך הנוסח האנגלי הוא שנחשב מחייב. לעומת זאת כיום מעמדה של השפה האנגלית אינו ברור: להלכה היא עדיין מוגדרת כשפה רשמית, אך למעשה היא נחשבת לשפה זרה. עיקר השימוש בה הוא לצורכי תקשורת בין לאומית, כגון קשרים דיפלומטיים , קשרי תיירות או סחר.

5. המללת היצג גרפי

המדיניות הלשונית של מדינת ישראל הבאה לידי ביטוי בשלט:

א. השלט כתוב בשלוש שפות: עברית ערבית ואנגלית - השפות הרשמיות בישראל.

ב. סדר כתיבת השפות בתמרור משקף את מעמדן: העברית והערבית הן השפות הרשמיות, אך הן אינן שוות מעמד: העברית היא השפה העיקרית, ולכן הכיתוב בעברית מופיע בשלט

© כל הזכויות שמורות לז' חזן 02-6513582, אין להעתיק לצלם או לשכפל בכל אמצעי שהוא.

לפני הערבית. האנגלית, הנחשבת לשפה רשמית למחצה, מופיעה אחרונה.

ג. בראש השלט מופיעה בגדול האות **ח** שהיא קיצור של המילה חניה, ובתוכה האות P שהיא קיצור של המילה PARKING. הקיצור האנגלי P זוכה להיות בראש השילוט בתוך ה- **ח** (אף שהאנגלית אינה במעמד מלא של שפה רשמית) אולי בגלל היותו סימון בין לאומי.

6. המרה מסוגה לסוגה - סיכום כעלון מידע

השפות הרשמיות של מדינת ישראל

בישראל מדוברות כ -30 שפות, רובן בקהילות עולים ומהגרי עבודה. ריבוי השפות בארץ משקף את ההרכב המגוון של האוכלוסייה.

שלוש שפות רשמיות במדינת ישראל:

השפה העברית מדוברת בפי כ – 6,000,000 דוברים. העברית היא השפה הרשמית והנפוצה ביותר בישראל. מערכת החינוך, ערוצי השידור הרשמיים והציבוריים מתנהלים בה.

יש בארץ אולפנים ללימוד עברית לעולים חדשים.

השפה הערבית מדוברת בפי 1,400,000 דוברים שכמעט כולם ילידים. הערבית היא השפה הרשמית השנייה בישראל, ישנה מערכת חינוך רשמית בשפה זו כמו גם ערוצי שידור.

השפה האנגלית משמשת כשפה רשמית רק **להלכה**, אך למעשה נחשבת לשפה הזרה הראשית בישראל. עיקר השימוש בה הוא לצורכי תקשורת בין לאומית, כגון קשרים דיפלומטיים , קשרי חוץ ותיירות או סחר. היא נלמדת כמקצוע חובה במערכת החינוך.

אוצר המילים והמשמעים

7. א.

	הגדרה קלסית (1)	הגדרה על דרך הנרדפות (3)
מְדִינָה	ארץ אשר תושביה נתונים לשלטון מרכזי מחוקק ועצמאי.	מחוז, גליל, נפה, פלך

ב. המשמעויות של המילה **מדינה** ש**אינן** רווחות בימינו הן משמעויות מספר 3 : מחוז, גליל, נפה, פלך, ומשמעויות מספר 4 : עיר, כרך.

© כל הזכויות שמורות לז' חזן 02-6513582, אין להעתיק לצלם או לשכפל בכל אמצעי שהוא.

ג.

	מְדִינָה	מְדִינִי
חלק הדיבור	שם עצם	שם תואר
הביסוס לחלק הדיבור	אבן שושן אינו מציין את חלק הדיבור של שם עצם.	האות **ת'** – היא קיצור של תואר.
הרובד	מקרא (רובד קדום יותר)	ימי הביניים (רובד מאוחר יותר)
הביסוס לרובד	ללא אות תלויה – רובד מקראי. גם המובאה מהתנ"ך מעידה על הרובד.	האות התלויה **ב** מציינת את רובד ימה"ב. גם המובאה מהרמב"ם מעידה על הרובד.

8. המשמעות הראשונית של הצירוף "**כור היתוך**" היא: מִתְקָן שֶׁמַּתִּיכִים בּוֹ מַתָּכוֹת.
המשמעות של הצירוף "כור היתוך" בקטע היא ארץ שבה חל מיזוג גלויות.
חלה הרחבת משמעות ממשמעות ראשונית - מוחשית למשמעות חברתית- מופשטת. נוצרה כאן מטפורה כי הצירוף הועבר משדה סמנטי אחד לשדה סמנטי אחר.

9. **א.** **לשון מוצא** היא לשון שדוברה בארץ שממנה באו העולים.

ב. עם **כינון** שלטון המנדט הבריטי...
משמעות המילה **כינון** במשפט הנתון - **ייסוד**

10.

הצירוף	היחס בין המילים
איסור - הֶתֵּר	ניגוד
מְגֻנָּן - אחיד	ניגוד
אזהרה - התראה	נרדפות
אמצעי תקשורת - רדיו	היכללות

11. מילים המצטרפות למילה **להטיל**
מס, אידיאולוגיה, שפה, **אחריות**, **אימה**, שאלה, **תפקיד**, תקציב, שאיפה

שם המספר

12. **א.** **בְּאַרְבָּעָה** בספטמבר, **אַלְפַּיִם וְאַחַת עֶשְׂרֵה שְׁמוֹנֶה** בבוקר, **אַחַת** בצהרים

ב. **עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים** חירשים

© כל הזכויות שמורות לז' חזן 02-6513582, אין להעתיק לצלם או לשכפל בכל אמצעי שהוא.

תחביר

.13 (I) סוג המשפט - איחוי

אובר א	אובר ב
המדיניות הלשונית של **מדינת ישראל** (משלים שם (לוואי)) אינה מוגדרת בחוק אחד,	והיא מורכבת יחסית.

(II) סוג המשפט - פשוט

בעקבות גלי העלייה מסוף שנות השמונים השתנתה לחלוטין **מדיניות הממשלה** (נושא) כלפי השימוש בשפות העולים.

(III) סוג המשפט - מורכב

פקידים, המשרתים **עולים חדשים** (משלים פועל) מברית המועצות, (פסוקית לוואי) מקבלים שיעורים ברוסית.

.14 (I) **המנהיגים סברו כי מיזוג העולים ב"כור היתוך" חברתי יוביל ליצירת חברה מלוכדת.**

(II) **מדיניות זו עוררה מחאות נמרצות מצד עולים חדשים שהתנגדו לרעיון זה.**

א. **(1)** שני המשפטים הם משפטים מורכבים. - (כן)

(2) באחד המשפטים יש פסוקית המתפקדת כמשלים שם. - (כן)

(3) התפקיד התחבירי של הצירוף "מיזוג העולים" במשפט 1 זהה לתפקיד התחבירי של המילה "מחאות" במשפט 2. - לא (כן)

ב. **(1)** **שילוב של סמיכות ושם ותואר** - כור היתוך חברתי; יצירת חברה מלוכדת;

(2) **הצירופים כשהם מיודעים** - כור ההיתוך החברתי; יצירת החברה המלוכדת;

.15 **א.** **שפתם של הישראלים החירשים מכונה שס"י, והיא מוכרת לצורכי תקשורת עם רשויות המדינה.**

(1) המשפט הוא משפט איחוי.

(2) **נושא** - שפתם, היא

(3) **נשוא** - מכונה, מוכרת

(4) **משלימי שם במשפט הנתון** - של הישראלים, החירשים, תקשורת עם רשויות המדינה

© כל הזכויות שמורות לז' חזן 02-6513582, אין להעתיק לצלם או לשכפל בכל אמצעי שהוא.

ב. זוג משפטים 1:

- **נעשה מאמץ להקנות לעולים החדשים את השפה העברית.**
- **העמידו לרשות העולים שירותים שונים בשפות ארץ מוצאם.**

מילת קישור המתאימה לחבר בין שני המשפטים - **למרות זאת / אף על פי כן / עם זאת;**

היחס הלוגי שהיא מבטאת **- ויתור**

זוג משפטים 2:

- **המדיניות של הממשלה כלפי העולים השתנתה.**
- **העולים יכולים להיבחן בלשונות מוצאם.**

מילת קישור המתאימה לחבר בין שני המשפטים - **לכן / כתוצאה מכך / בעקבות זאת**

היחס הלוגי שהיא מבטאת **- סיבה ותוצאה**

16. א. (1) להודעות הרשמיות מצורף תרגום לעברית.

(2) הרכבה המיוחד של אוכלוסיית ישראל מתבטא במגוון שפות.

ב. הניתוח הנכון הוא הניתוח של משפט III

עם כינון שלטון המנדט הבריטי הוכרזו בישראל שלוש שפות רשמיות.

מערכת הצורות

17. שמות פועל מהטקסט הנלווה בעמ' 2

שם הפועל	השורש	הבניין	שם פעולה מאותו שורש ומאותו בניין
לִיצֹר	י-צ-ר	קל	יְצִירָה
לְמַזֵּג	מ-ז-ג	פיעל	מִזּוּג
לְמַמֵּשׁ	מ-מ-ש	פיעל	מִמּוּשׁ
לְהִתְנַתֵּק	נ-ת-ק	התפעל	הִתְנַתְּקוּת
לְאַמֵּץ	א-מ-צ	פיעל	אִמּוּץ
לְשַׁמֵּר	ש-מ-ר	פיעל	שִׁמּוּר

© כל הזכויות שמורות לז' חזן 02-6513582, אין להעתיק לצלם או לשכפל בכל אמצעי שהוא.

ב. מערכת החינוך בישראל **כּוֹלֶלֶת** בתי ספר המלמדים בעברית ובתי ספר המלמדים בערבית.
צורת העתיד נסתרת מאותו שורש ומאותו בניין של הפועל **כּוֹלֶלֶת**
תִּכְלֹל, תַּכְלִיל, תִּכָּלֵל, תֵּכְלַל

18. א.

הפעלים	הבניין	משמעות הפועל: פעיל או סביל
היא **נִלְמֶדֶת** כמקצוע חובה.	נפעל	סביל
שפת החירשים **מֻכֶּרֶת** לצורכי תקשורת..	הופעל	סביל
עד אז לא **נִתְּנוּ** לעולים שירותים...	נפעל	סביל
יש כמה חוקים ה **מְחַיְּבִים** את השימוש...	פיעל	פעיל
יש כמה חוקים ה **מַתִּירִים** את השימוש...	הפעיל	פעיל
טרם **בֻּטְּלָה** בחוק הזכות לעתור...	פועל	סביל

ב. להפוך סביל לפעיל ולהפך

(1) נִלְמֶדֶת ← לוֹמֶדֶת, מֻכֶּרֶת ← מַכִּירָה, נִתְּנוּ ← נָתְנוּ, בֻּטְּלָה ← בִּטְּלָה

(2) מְחַיְּבִים ← מְחֻיָּבִים, מַתִּירִים ← מֻתָּרִים

19. א. מיון מילים לפי צורנים

צורן נטייה	צורן גזירה
פְּסִיקוֹת	עִבְרִית
מִסְמָכִים	תַּקָּנוֹן

ב. משמעות הצורנים

(1) פְּסִיקוֹת, מִסְמָכִים - **צורן ריבוי**

(2) עִבְרִית - שפה, תַּקָּנוֹן - **אוסף**

ג. הצורן במילה **מְדִינִי** הוא צורן גזירה, היוצר שם תואר, כשהוא מצטרף לבסיס **מְדִינָה**.

© כל הזכויות שמורות לז' חזן 02-6513582, אין להעתיק לצלם או לשכפל בכל אמצעי שהוא.

20. א.

שורש במשקל	בסיס וצורן	שאילה מלעז
הֶרְכֵּב	יְלִידִי	דִּיפְּלוֹמָט
מַעֲרֶכֶת	אֵיכוּת	מִילְיוֹן
מִבְחָן		
פָּקִיד		
תִּקְשֹׁרֶת		

ב. **(1)** המילים: **יְלִידִי ו - אֵיכוּת** נוצרו באותה דרך תצורה של המילים: **מְדִינַאי ו- מְדִינָאִי.**

(2) בחירת הצורה הנכונה:

הוא **מְדִינַאי** / **מְדִינָאִי** הממלא תפקיד חשוב בעיצוב מדיניות החוץ.

נימוק:

משמעות הצורן הסופי במילה **מְדִינַאי** היא בעל מקצוע, כמו עִתּוֹנַאי;

ואילו משמעות הצורן הסופי במילה **מְדִינָאִי** היא שם תואר, כמו נער יְדִידוּתִי.

ג. המילה **שס"י,** נוצרה בדרך תצורה של נוטריקון, כלומר ראשי תיבות של המילים: שפת הסימנים הישראלית.

© כל הזכויות שמורות לז' חזן 02-6513582, אין להעתיק לצלם או לשכפל בכל אמצעי שהוא.